

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПРИРОДНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

А.М. Валюх

Національний університет водного господарства та природокористування,
a.m.valiukh@nuwm.edu.ua

У всіх країнах світу, в тому числі і в Україні, результативне вирішення проблем соціально-економічного розвитку держави та її територій значною мірою залежить від вирішення проблем оптимального природокористування та природовідтворення, що значною мірою залежить від формування основних пріоритетних напрямків реалізації державної стратегії формування природного капіталу країни. Змістовна сутність даних напрямків полягає не у вирішенні лише еколого-економічних проблем, але й стосується життєважливих проблем докорінної перебудови всього державного механізму сучасної територіально-господарської організації суспільства.

На сьогодні індустріальне втручання в екосистему природи набагато перевищило допустимі межі самовідновлення, самовідтворення, самоочищення природних комплексів, а тому питання

полягає в тому, щоб у найближчий період часу були чітко визначені методи досягнення поставлених соціально-еколого-економічних цілей. Для позитивного вирішення даних проблем важливе значення має успішне подолання існуючого відомого підходу до використання природних ресурсів і екосистемних функцій природи на основі впровадження механізмів екологізації державної системи управління, зокрема державного екологічного менеджменту.

Саме тому, на передній план виходять питання адміністративного характеру, так як їх окремі компоненти знаходять своє широке застосування в державній політиці багатьох розвинутих країн світу. Адміністративний підхід розглядає природу як природний капітал, який належить суспільству, а тому екологічне управління здійснюється головним чином на макроекономічному рівні за вирішальної ролі централізованого державного втручання. Такий підхід прагне досягти бажаної екологічної мети шляхом регулювання індивідуальної поведінки. Фінансування за прямого регулювання визначається можливостями суспільства і встановлюється центральними та місцевими органами влади. Провідну роль у цьому випадку відіграє так звана «оптимізація природоохоронної політики», яка формується центральними органами влади з урахуванням національних соціально-еколого-економічних пріоритетів.

Типологічні групи інструментів адміністративного регулювання у сфері природокористування та природовідтворення такі:

- здійснення безпосередньо центральними та місцевими органами влади природоохоронних заходів та інших шляхів підтримки природоохоронної діяльності (наука, інформація, освіта тощо);

- встановлення заборон, обмежень, стандартів, дозвільних процедур на забруднення навколишнього середовища: специфікації щодо обов'язкових до застосування видів і характеристик техніки, технічних і організаційних систем, технологій, порядку ведення екологічно небезпечних робіт, правил експлуатації об'єктів, експертиза проектів господарської діяльності, здатних завдати шкоди навколишньому середовищу та інших нормативних вимог, спрямованих на запобігання забруднення довкілля;

- система правових і економічних санкцій, спрямована на порушників природоохоронних вимог і термінів їх виконання, зокрема адміністративна і судова відповідальність: штрафи, що застосовуються до фізичних і юридичних осіб; платежі за наднормативні викиди; передислокація, конверсія або закриття підприємств тощо;

- інструменти економічної підтримки та стимулювання муніципальною владою природоохоронної діяльності приватних і комунальних підприємств та організацій;

- національні системи моніторингу стану навколишнього середовища та інвентаризації природних ресурсів та екосистемних функцій природи.

Таким чином, механізми державного екологічного менеджменту мають базуватися на чітко визначених пріоритетних напрямках реалізації державної стратегії розвитку природного капіталу України (див. рис. 1), зокрема:

1) Удосконалення законодавчо-нормативної бази:

- впровадження механізмів екологізації державної системи управління
- встановлення дієвих заборон, обмежень, стандартів, дозвільних процедур на забруднення довкілля

- введення системи правових і економічних санкцій, спрямованої на порушників природоохоронних вимог

- реалізація законодавчої ініціативи щодо створення екологічних фондів на підприємствах

- забезпечення комплексності законодавчих норм і правил

2) Створення системи державного екологічного маркетингу

- зростання експортного потенціалу вітчизняного виробничого комплексу шляхом розвитку перспективної групи екологічних товарів і послуг;

- екологізація господарського комплексу України шляхом використання екологічно спрямованих новітніх технологій власного виробництва;

- вирішення завдань раціонального природокористування шляхом зменшення потреби у сировинно-матеріальних та енергетичних ресурсах.

3) Введення механізмів стандартизації

- емісійні стандарти;

- стандарти якості середовища;

- товарні стандарти;

- технологічні стандарти;

- реалізація концепції «витрати-вигоди».

4) Оптимізація процедури екологічної експертизи

- ґрунтуватися на наукових методах дослідження;
- забезпечувати, як контрольну, так й управлінсько-консалтингову функцію;
- проводити громадське обговорення з професійно освіченою інтелігенцією;
- здійснювати процедуру експертизи професійними оцінювачами, які відповідають принципу незалежності.

5) Розвиток системи екологічного обліку і аудиту

- введення окремих статей витрат, надходжень, ризиків і зобов'язань у плані рахунків, пов'язаних з обліком природного капіталу;
- забезпечувати достовірність та якість інформації про екологічні заходи та витрати;
- забезпечувати зв'язок між екологічною та фінансовою звітністю підприємств;
- проведення чіткого розмежування природоохоронних та інших витрат;
- надання релевантної інформації системі менеджменту для ухвалення рішень у сфері охорони довкілля.

6) Запровадження процесів моніторингу довкілля

- застосування вимоги до органів влади здійснювати обов'язковий моніторинг забруднення;
- розробка оціночних показників ефективної реалізації державної стратегії розвитку природного капіталу;
- здійснювати моніторинг не лише сучасного стану, але й можливостей виникнення небажаних наслідків впливу на довкілля в майбутньому;
- здійснювати комплексну оцінку впливу на навколишнє середовище;
- залучати приватні агентства до реалізації механізмів моніторингу довкілля.

7) Застосування економічних методів екологічного регулювання

- платежі (податки) за право користування природними ресурсами;
- компенсаційні платежі за вибуття природних ресурсів чи екосистемних функцій природи (компенсація збитків);
- платежі (податки) за викиди забруднюючих речовин в навколишнє середовище;
- додатковий податок на прибуток підприємств, що випускають екологічно шкідливу продукцію чи застосовують небезпечні технології.

8) Формування системи екологічної освіти та виховання

- усвідомлення єдності всього живого та неживого в природі;
- пізнання людини як частини навколишнього світу;
- використання системного підходу щодо вивчення живих екосистем;
- розуміння екологічної кризи, як культурної кризи;
- виховання екологічної відповідальності за стан навколишнього природного середовища, власне здоров'я та здоров'я інших людей;
- усвідомлення необхідної гармонізації взаємовідносин суспільства та природи як соціальної проблеми.

При цьому, державна стратегія розвитку природного капіталу України повинна бути системним документом, що передбачає не лише збереження, а й відтворення основних компонентів механізму екологізації таких, як відтворення екологічного попиту, екологічно орієнтованої виробництва; людських факторів; мотивів екологізації тощо.

Список використаних джерел:

1. Формування державної стратегії розвитку природного капіталу України : монографія. - Рівне: ПараГраф+. 2018. - 437 с.